

İngilizce Öğretiminde Sözlü İletişim Hatalarının Düzeltilmesi: Farklı Dil Düzeylerindeki Türk Öğrencilerin Tercihleri

Zübeyde Sinem Genç ¹

Öz

Yabancı dil sınıflarında sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesi konusunun anlaşılması oldukça önemlidir, çünkü öğrencilerin yabancı dilde konuşma isteklerini azaltma ve konuşma akışını kesme tehlikesi vardır. Öğrencilerin dil düzeyi, sözlü iletişim sürecindeki endişeleri ve özgüvenleri açısından önemli bir faktördür. Bu nedenle, öğrencilerin bu konudaki tercihleri hakkında görüşe sahip olmak, yabancı dil sınıflarında daha başarılı hata düzeltme deneyimlerinin yaşanmasına yardımcı olacaktır. Bu çalışma, İngilizce dilini yabancı dil olarak öğrenen Türk öğrencilerin sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesi ile ilgili tercihlerini incelemiştir. Farklı iki dil düzeyindeki öğrencilerden elde edilen veriler, her iki öğrenci grubunun konuşurken yaptıkları hatalarının düzeltilmesini istediklerini açığa çıkarmıştır. Bununla beraber, dil düzeyleri farklı öğrenciler arasında, hata düzeltmenin sıklığı, zamanı, düzeltilen hata türleri, düzeltme yöntemi ve kim tarafından düzeltildiği konularında anlamlı farklar olduğu gözlenmiştir. Elde edilen sonuçların, İngilizce dilinin yabancı dil olarak öğretilmesi alanındaki bulgulara olan katkıları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Türkiye’de İngilizce öğretimi
Hataların düzeltilmesi
Sözlü iletişim hataları
Öğrenci tercihleri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 04.07.2011
Kabul Tarihi: 01.07.2014
Elektronik Yayın Tarihi: 06.08.2014

DOI: 10.15390/EB.2014.1438

Giriş

Hata düzeltilmesini de kapsayan doğrudan dilbilgisi öğretiminin rolü, gerek yabancı dil öğretmenleri gerekse araştırmacıların her zaman dikkate aldığı bir olgudur. Hata düzeltilmesinin, yani düzeltmeye yönelik dönütün, özellikle bazı hatalar için çok işe yaramadığı ve her zaman gerekli olmadığı iddia edilmiştir (Truscott, 1999). Bununla birlikte, birçok araştırmacı, dolaylı öğrenmeye dayalı birinci dil öğrenme sürecinin aksine, yabancı dil öğrenmenin hem doğrudan hem de dolaylı öğrenmeye dayalı olduğunu belirtmişlerdir (DeKeyser, 2003; Ellis, Loewen & Erlam, 2006; R. Ellis, 2004; N. Ellis, 2005). Hata düzeltimi, yabancı dil öğrencileri için açık girdi bakımından önemli bir kaynak oluşturduğundan dolayı, doğrudan öğrenme sürecinin önemli bir parçasıdır (Salazar Campillo, 2003). Bu nedenle, program planlayıcıları, öğretmenler ve araştırmacılar, doğrudan ve dolaylı öğrenmenin yabancı dil öğrenme süreciyle en iyi nasıl bütünleştirileceği ile ilgilenmişlerdir (Hulstijn, 2005). Örneğin, Ammar ve Spada (2006:544) hata düzeltmenin önemli olmasının ve artan bir şekilde ilgi çekmesinin nedeninin, iletişim ağırlıklı sınıflardaki yabancı dil öğrencilerinin yüksek düzeyde anlama becerisini ve belli düzeyde de akıcılık kazanmasına rağmen doğru dil kullanımı ile hala problem yaşamalarından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Diğer yandan, sözlü iletişimde yapılan

¹ Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, zsgenc@yahoo.com

hatalar için düzeltme yapmanın öğrencinin dili daha doğru bir şekilde konuşma becerisini geliştirmede ve bu tür hataların düzeltilmesinin yabancı dil öğretmenleri tarafından tamamen terk edilmesi gerektiği savunulmuştur (Truscott, 1999).

Bir takım araştırmacılar, inançlar ve beklentiler konusunda öğrenci ve öğretmen arasındaki uyumun, dil öğrenme sürecindeki motivasyon ve başarı açısından önemli olduğunu vurgulamışlardır (Birdsong & Kassen 1988; Daloğlu & Isık Tas, 2007; Horwitz, 1988; Kern, 1995; Mantle-Bromley, 1995). Hataların düzeltilmesinde öğrencilerin tercihlerini inceleyen bugüne kadar yapılan çalışmaların çoğu, yazılı iletişim hatalarının düzeltilmesi üzerine odaklanmıştır (Brandl, 1995; Chandler, 2003; Enginarlar, 1993; Gascoigne, 2004; Schulz, 1996, 2001). Diğer taraftan, çok az sayıdaki araştırmacı, öğrencilerin sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesi ile ilgili tercihlerini/ algılarını incelemiştir (Bang, 1999; Katayama, 2007; Oladejo, 1993).

Hata düzeltimi, öğrencilerin endişeleri ve özgüveni üzerindeki etkileri düşünüldüğünde sözlü iletişimde daha önemli bir rol oynamaktadır (Cheng, Horwitz & Schallert, 1999; Philips, 1991; Woodrow, 2006). Bu nedenle, eğer öğrencilerin yabancı dilde iletişim kurmaktan kaçınmalarını engellemek, beklentileri ve özgüvenlerine zarar verildiğinden dolayı motivasyon kaybını önlemek istiyorsak, öğrencilerin konuşurken yaptıkları hataların düzeltilmesi ile ilgili bakış açılarını incelemek oldukça önemlidir. Aslında, Birdsong ve Kassen (1988:1) bunun önemini şu sözlerle vurgulamışlardır: "Hataların düzeltilmesi, öğretmenler ve anadili kullanıcıları açısından oldukça ilgi toplamasına rağmen, hata değerlendirme konusunda önemli bir grup sistematik bir şekilde göz ardı edilmiştir: öğrenciler".

Yabancı dilde yeterlik düzeyinin sözlü iletişimde endişe ve özgüven konusunda önemli bir rol oynadığı çok iyi bilinmektedir. Dil düzeyi düşük olan öğrencilerin sözlü iletişimde daha endişeli ve tereddütlü olmaları beklenir. Bu öğrencilerin hatalarını herhangi bir şekilde düzeltme teşebbüsü, motivasyonlarını ve yabancı dilde iletişim kurma isteklerini azaltabilir (MacIntyre, 2007). Bundan dolayı, farklı dil düzeylerindeki öğrencilerin sözlü iletişimde yaptıkları hatalar konusunda beklentilerinin ne olduğunu incelemek, bize yabancı dil öğretiminde daha etkili dönüt verme konusunda yardımcı olacaktır. Fakat daha önce yapılan araştırmalar, farklı dil düzeylerindeki öğrencilerin sözlü iletişimde yaptıkları hatalar konusundaki tercihlerini ve inançlarını incelememiştir.

Bu çalışmanın amacı, İngilizce dilini yabancı dil olarak öğrenen Türk öğrencilerin sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesi ile ilgili tercihlerini araştırmak ve dil düzeyleri düşük ve yüksek öğrenciler arasında bu konuda bir farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır. Araştırmanın odak noktası, farklı dil düzeylerindeki öğrencilerin yabancı dilde yani İngilizce konuşurken yaptıkları hatalar için düzeltmeye yönelik dönütler hakkındaki tercihleridir. Bu nedenle, çalışmada aşağıdaki sorular araştırılmıştır:

1. Dil düzeyi yüksek olan öğrencilerin sözlü iletişimde yaptıkları hataların düzeltilmesi konusundaki tercihleri nelerdir?
2. Dil düzeyi düşük olan öğrencilerin sözlü iletişimde yaptıkları hataların düzeltilmesi konusundaki tercihleri nelerdir?
3. Dil düzeyleri yüksek ve düşük olan öğrenci grupları arasında sözlü hataların düzeltilmesi ile ilgili tercihleri konusunda ne gibi farklılıklar vardır?

Yöntem

Katılımcılar

Bu çalışmada katılımcılar, özel bir kurumda yoğun yabancı dil olarak İngilizce kurslarına devam eden gelişmiş seçilmiş doksan öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerden kırk iki tanesi düşük dil düzeyinde, kırk sekiz tanesi ise yüksek dil düzeyindedirler. Katılımcılar, devam ettikleri kurumun daha önce yaptığı dil sınavının sonucunda belirtilen dil düzeylerine yerleştirilmişlerdir. Araştırmacı, sadece dil düzeylerini dikkate alarak katılımcıları gelişmiş güzel seçmiştir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri, doksan öğrenciye düzenlenen bir anket (Fukuda, 2003) yoluyla toplanmıştır. Anket, beş temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öğrencilerin sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesi konusunda ve düzeltme yapmanın sıklığı ile ilgili genel tercihleri hakkında veri toplayan iki soru bulunmaktadır. İkinci bölüm, hata düzeltmenin zamanlaması konusunda öğrencilerin tercihlerini ortaya koymayı hedefleyen dört sorudan oluşmaktadır. Üçüncü bölüm, öğrencilerin düzeltilmesini tercih ettikleri hata türleri konusunda veri toplamıştır ve bu amaçla beş soru vardır. Dördüncü bölüm, öğrencilerin hata düzeltmede farklı yöntemlerle ilgili tercihleri üzerine veri toplamıştır. Farklı hata düzeltme yöntemleri konusunda tercihleri incelemek amacıyla anketin bu bölümünde dokuz soru vardır. Anketin son bölümü, sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesi ile ilgili öğrencilerin kimi tercih ettikleri üzerine odaklanmıştır. Hatalarının kim tarafından düzeltilmesini tercih ettiklerini ortaya koymak için bu son bölümde dört soru bulunmaktadır. Ankette, Likert tarzı 5'li skala kullanılmıştır. Bu çalışmada, sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesi ile ilgili öğrencilerin tercihlerini incelemek belirtilen anket seçilmiştir, çünkü anket özellikle İngilizce dilini yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin sözlü hatalar konusundaki tercihleri üzerine veri toplamak için tasarlanmıştır. Anket, orijinal halindeki tüm sorular ve detaylar korunarak öğrencilerin ana diline çevrilmiştir.

Veri Analizi

Toplanan veriler, SPSS 15 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal yani parametrik bir dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Shapiro Wilk testi uygulanmıştır. Veriler, parametrik olmadığından dolayı, iki grup öğrencilerde karşılaştırma yapabilmek için Mann-Whitney U kullanılmıştır. Anlamlı farklılık düzeyi, $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Dil düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerin sözlü hatalarının düzeltilmesi konusundaki tercihleri ile ilgili bulgular aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir. Sorular, ankette yer aldığı şekliyle numaralandırılmıştır.

Table 1. Sözlü İletişim Hatalarının Düzeltilmesi ile İlgili Tercihler

Soru	Dil Düzeyi	K. Katılıyorum & Katılmıyorum %	Nötr %	Katılıyorum & K. Katılmıyorum
1	Yüksek	81.2	12.5	6.3
	Düşük	83.3	11.9	4.8

Tablo 1 öğrencilerin, sözlü hataların düzeltilmesi ile ilgili genel tercihleri konusundaki sonuçları rapor etmektedir. Ankette yer alan soru 1, öğrencilerin sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesini isteyip istemediklerini sorgulamıştır. Tablo 1'de görüldüğü üzere, dil düzeyi yüksek öğrencilerin %81,2'si sözlü iletişimde yaptıkları hatalar için düzeltmeye yönelik dönüt verilmesini istemektedirler. Benzer bir şekilde, dil düzeyi düşük öğrencilerin %83,3'ü sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesini tercih etmektedirler. Tablo 1, her iki gruptaki öğrencilerin büyük çoğunluğu düzeltmeyi istediklerinden dolayı dil düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerin tercihleri arasında hataların düzeltilmesi ile ilgili bir farklılık olmadığını göstermektedir.

Table 2. Sözlü İletişim Hatalarının Düzeltme Sıklığı ile İlgili Tercihler

Soru	Dil Düzeyi	K. Katılıyorum & Katılmıyorum %	Nötr %	Katılıyorum & K. Katılmıyorum
2	Yüksek	64.6	29.1	6.3
	Düşük	85.7	14.3	0.0

Tablo 2, düzeltmenin sıklığı ile ilgili öğrenci tercihlerinin sonuçlarını sunmaktadır. Soru 2, düzeltmenin sıklığı ile ilgili öğrenci tercihlerini sorgulamıştır. Dil düzeyi yüksek öğrencilerin %64,6'sı düzeltme sıklığının "her zaman ve genellikle" olmasını isterken, %29,2'si ise "bazen" düzeltme yapılmasını arzu etmişlerdir. Dil düzeyi düşük öğrencilere gelince, düzeltmenin ne sıklıkta olduğu konusunda öğrencilerin %85,5'inin "her zaman ve genellikle" cevabını tercih ettikleri görülmektedir. Bu oranın, "bazen" cevabını seçen öğrencilerin oranı (%14,3) ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek olduğu görülmektedir. "Nadiren ya da asla düzeltme yapılmasın" seçeneği dil düzeyi düşük olan öğrenciler tarafından hiç tercih edilmezken, yüksek düzeydeki öğrencilerin %6,3'ü bu seçeneği tercih etmişlerdir.

Table 3. Sözlü İletişim Hatalarının Düzeltme Sıklığı ile İlgili Tercihler

Soru	Dil Düzeyi	K. Katılıyorum & Katılmıyorum %	Nötr %	Katılıyorum & K. Katılmıyorum
3	Yüksek	27.5	12.5	60.0
	Düşük	30.9	9.6	59.5
4	Yüksek	84.1	9.1	6.8
	Düşük	88.1	2.4	9.5
5	Yüksek	60.0	15.0	25.0
	Düşük	38.1	26.2	35.7
6	Yüksek	28.9	21.1	50.0
	Düşük	4.7	16.7	78.6

Tablo 3, hata düzeltmenin zamanlaması ile ilgili öğrenci tercihlerinin sonuçlarını göstermektedir. Ankette yer alan sorularda, öğrencilere sözlü iletişim hatalarını öğretmenlerinin ne zaman düzeltmesini tercih ettikleri sorulmuştur. Düzeltme zamanlaması ile ilgili dört seçenek vardır: Hemen düzeltme (soru 3), konuşmadan sonra düzeltme (soru4), aktiviteden sonra düzeltme (soru 5), ve dersten sonra düzeltme (soru 6).

3 ile 6 arasında kalan sorularda tercih edilen zamanla ilgili yanıtlar alınmıştır. Tablo 3, dil düzeyi yüksek öğrencilerin %84,1'inin konuşmaları bittikten sonra hatalarının düzeltilmesini tercih ettiklerini göstermektedir. Bu, diğer seçeneklerle karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir orandır. Örneğin, öğrencilerin %60'ı aktivitenin sonunda düzeltilmeyi tercih etmiş, %28,9'u ise dersin sonunda hatalarının düzeltilmesini arzu etmişlerdir. Konuşmanın devam ettiği sürede düzeltme yapılmasını istememişlerdir çünkü sadece %27,5'i hataların yapıldıktan hemen sonra düzeltilmesini istemişler ve %60'ı bu seçeneğin kullanılmasını tercih etmemişlerdir. Düzeyi düşük öğrencilerin, en fazla konuşmaları bittikten sonra düzeltmenin yapılmasını tercih etmişlerdir (%88,1). Aktivite bittikten sonra düzeltme tercih eden (%38,1) ve etmeyen (%35,7) öğrencilerin oranında eşitlik olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %26,2'si bu konuda tarafsız olduklarını belirtmişlerdir. Dil düzeyi düşük öğrenciler, cümlelerinin ortasında düzeltmeyi tercih etmemişlerdir çünkü %59,5'u bu seçeneği reddetmişlerdir. Düzeyi düşük öğrenciler için en az tercih edilen zamanı, dersten sonra hata düzeltmenin yapılmasıdır. %78,6'sı bu seçeneğe katılmazken, sadece %4,7'si bu zamanı tercih etmiştir.

Table 4. Sözlü İletişimde Yapılan Farklı Türlerdeki Hataları Düzeltme Sıklığı ile İlgili Tercihler

Soru	Dil Düzeyi	K. Katılıyorum & Katılmıyorum %	Nötr %	Katılıyorum & K. Katılmıyorum
7	Yüksek	95.8	4.2	0.0
	Düşük	95.2	4.8	0.0
8	Yüksek	20.8	43.8	35.4
	Düşük	52.4	26.2	21.4
9	Yüksek	79.1	18.8	2.1
	Düşük	88.1	2.4	9.5
10	Yüksek	10.4	22.9	66.7
	Düşük	35.7	21.4	42.9
11	Yüksek	35.5	33.2	31.3
	Düşük	50.0	31.0	19.0

Tablo 4 farklı türlerdeki sözlü hataların ne sıklıkta düzeltilmesini tercih ettiklerini sunmaktadır. Anketin üçüncü bölümü, öğrencilerin düzeltilmesini tercih ettikleri hata türlerini ortaya koymaktadır. Öğrencilere farklı hata türlerinin ne kadar sıklıkta düzeltilmesini tercih ettikleri sorulmuştur. Çalışmada incelenen farklı türdeki sözlü iletişim hataları şunlardır: Ciddi hatalar (soru 7), daha az ciddi hatalar (soru 8), sıklıkla yapılan hatalar (soru 9), nadiren yapılan hatalar (soru 10) ve bireysel hatalar (soru 11).

Tablo 4'te rapor edildiği gibi, öğrencilerin %95,8'i, anlamayı engelleyen sözlü hataların "her zaman/genellikle" düzeltilmesini tercih etmişlerdir. Anketteki 8. soruda yer aldığı üzere, öğrencilerin %43,8'i anlamayı etkilemeyen daha az ciddi hataların "bazen" düzeltilmesini tercih etmişlerdir. Bu tür anlamayı etkilemeyen hataların "nadiren" ve "asla" düzeltilmesini istemeyen öğrencilerin oranı % 35,4'tür. Anketteki 9. soru, sık sık yapılan hataların "her zaman/genellikle" düzeltilmesini isteyen öğrencilerin oranının %79,1 olduğunu ortaya koymuştur. Daha nadiren yapılan sözlü hataların düzeltilmesi konusunda ise, öğrencilerin %66,7'si nadiren ve asla düzeltilmemesini isterken, %22,9'u bu tür hataların "bazen" düzeltilmesini tercih etmişlerdir. 11. maddede verilen yanıtlar analiz edildiğinde, bireysel olarak yapılan hataların düzeltilmesi konusunda tercihlerin eşit olarak dağıldığını görmekteyiz. Bireysel hataların "her zaman/genellikle" düzeltilmesini isteyen öğrencilerin oranı %35,5 iken, bu tür hataların "bazen" düzeltilmesini tercih eden öğrencilerin oranı %33,3'tür. Öğrencilerin %31,3'ü ise, bireysel hataların "nadiren ve asla" düzeltilmemesini tercih etmişlerdir.

Tablo 4, dil düzeyi düşük öğrenciler için hatanın ciddiyeti ve yapılma sıklığının önemli iki faktör olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin %95,2'si, dinleyicide anlamayı engelleyen ciddi konuşma hatalarının her zaman veya genellikle düzeltilmesini istemişlerdir. Öğrencilerin %88,1'i, sıklıkla yapılan hataların düzeltilmesini arzu etmiştir. Bu öğrenciler için daha sonraki önemli iki hata türleri, dinleyicinin anlamasını fazla etkilemeyen daha az ciddi hatalar ve bireysel olarak yapılan hataları kapsamaktadır. Öğrencilerin yarısı bu tip hataların her zaman ya da genellikle düzeltilmesini istemişlerdir. Dil düzeyi düşük öğrenciler için düzeltilmesi en az önem taşıyan hata türü, nadiren yapılan hatalar olmuştur çünkü öğrencilerin %42,8'i, çok sıklıkla yapılmayan hataların zaman zaman ya da asla düzeltilmemesini tercih etmişlerdir.

Table 5. Sözlü İletişimde Yapılan Hataların Düzeltme Yolları ile İlgili Tercihler

Soru	Dil Düzeyi	K. Katılıyorum & Katılmıyorum %	Nötr %	Katılıyorum & K. Katılmıyorum
12	Yüksek	87.5	2.1	10.4
	Düşük	57.2	19.0	23.8
13	Yüksek	93.8	4.1	2.1
	Düşük	71.5	21.4	7.1
14	Yüksek	64.6	22.9	12.5
	Düşük	42.9	31.0	26.1
15	Yüksek	33.3	25.0	41.7
	Düşük	95.2	4.8	0.0
16	Yüksek	75.0	10.4	14.6
	Düşük	56.1	39.0	4.9
17	Yüksek	68.7	18.8	12.5
	Düşük	69.0	21.4	9.6
18	Yüksek	6.2	14.6	79.2
	Düşük	0.0	0.0	100.0
19	Yüksek	50.0	29.2	20.8
	Düşük	64.3	19.0	16.7
20	Yüksek	54.1	16.7	29.2
	Düşük	59.5	28.6	11.9

Tablo 5 öğrencilerin hataları düzeltmenin farklı yolları konusundaki tercihleri ile ilgili sonuçları vermektedir. Anketteki dördüncü bölüm, öğrencilere sözlü iletişim hatalarını öğretmenlerinin nasıl (hangi yöntemle) düzeltmesini tercih ettiklerini sormuştur ve farklı düzeltme yolları ile ilgili düşünceleri konusunda veri toplanmıştır. Bu farklı yollar şunlardır: açıklığa kavuşturma, tekrarlama, dolaylı ya da doğrudan düzeltme, onaylama, öğrenciden alma, düzeltme yapmadan geçme, hata hakkında dilbilgisel bilgi verme ve recast (öğretmenin hatayı düzeltilmiş şekliyle cümleyi tekrar söylemesi)dir.

12'den 20'ye kadar olan sorular, öğrencilerin sözlü hataların hangi yöntem kullanılarak düzeltilmesini tercih ettiklerini araştırmıştır. Dokuz farklı yöntem incelenmiştir. Tablo 5'teki sonuçlar, dil düzeyi yüksek olan öğrencilerin en fazla tercih ettiği yöntemin tekrarlama (%93,8) ve açıklığa kavuşturma (%87,5) olduğunu göstermektedir. Daha sonra en çok tercih edilen düzeltme yöntemleri onaylama (%75), öğrenciden alma (%68,7) ve dolaylı düzeltmedir (%64,6). İlginç olarak, dil düzeyi yüksek öğrencilerin en az tercih ettikleri düzeltme yöntemi, doğrudan düzeltmedir. Öğrencilerin %79,2'si hiçbir düzeltme yapılmamasının etkisiz bir yöntem olduğunu düşünmektedirler. Doğrudan düzeltmenin bu öğrenciler için de tercih edilen bir yöntem olmadığını sonuçlara baktığımızda görebiliriz. Öğrencilerin %41,7'si doğrudan düzeltmeyi etkisiz bulmuş, %25'i ise bu konuda tarafsız olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5'te rapor edildiği üzere, dil düzeyi düşük olan öğrenciler, doğrudan düzeltme (%95,2) ve tekrarlama (%71,5) yöntemlerini diğer yollardan daha fazla tercih etmişlerdir. Daha sonra en çok tercih edilen yöntemler, doğru şeklini öğrenciden alma (%69) ve hata hakkında dilbilgisel bilgi verme (%64,3) olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenin hatayı düzeltilmiş şekliyle cümleyi tekrar söylemesi (recast), açıklığa kavuşturma ve onaylama öğrencilerin eşit derecede tercih ettikleri yöntemler olmuştur. Düzeltme yapmadan geçme dil düzeyi düşük öğrencilerin (%100) asla yapılmamasını tercih ettikleri sonucu, bu düzeydeki öğrencilerin konuşma hatalarının mutlaka düzeltilmesini istediklerini açıkça ortaya koymuştur.

Table 6. Düzeltmenin Kaynağı ile İlgili Tercihler

Soru	Dil Düzeyi	K. Katılıyorum & Katılmıyorum %	Nötr %	Katılıyorum & K. Katılmıyorum
21	Yüksek	66.0	19.1	14.9
	Düşük	80.9	16.7	2.4
22	Yüksek	95.7	4.3	0.0
	Düşük	68.3	22.0	9.7
23	Yüksek	29.8	38.3	31.9
	Düşük	23.8	26.2	50.0
24	Yüksek	78.7	17.0	4.3
	Düşük	73.8	19.0	7.2

Tablo 6’da, öğrencilerin sözlü iletişim hatalarının kim tarafından düzeltilmesini tercih ettikleri ile ilgili sonuçlar bulunmaktadır. Anketteki 21 ile 24 arasındaki maddeler, düzeltmenin kaynağı yani kim tarafından yapılmasının tercih edildiğini araştırmıştır. Ankette yer alan en son bölüm, sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesinde öğrencilerin tercih ettiği kişi üzerine yoğunlaşmıştır. Öğrenciler, hatalarının kim tarafında düzeltilmesini tercih ettikleri sorulmuştur. Seçenekler şöyledir: anadili Türkçe olan öğretmenler tarafından (soru 21), anadili İngilizce olan öğretmenler tarafından (soru 22), sınıf arkadaşları tarafından (soru 23), ve kendi hatalarını kendilerinin düzeltmesi (soru 24). Tablo 6’nın gösterdiği üzere, yüksek düzeydeki öğrencilerin en çok tercih ettiği, hatalarının anadili İngilizce olan öğretmenler tarafından düzeltilmesidir (%95,7). İkinci tercihleri hatalarını kendilerinin düzeltmesidir (%78,7). Bir sonraki tercihleri Türk öğretmenlerin düzeltmesidir (%66). En az tercih ettikleri sınıf arkadaşlarının yaptıkları düzeltmedir. Sadece %29,8’i hatalarının arkadaşları tarafından düzeltilmesini tercih etmişlerdir.

Tablo 6, hataların düzeltilmesi konusunda dil düzeyi düşük öğrencilerin (%80,9) en çok tercih ettiği seçeneğin Türk öğretmenleri olduğunu göstermektedir. Bu öğrenciler için daha sonra en çok tercih edilen (%73,8) seçenek, kendi hatalarını kendilerinin düzeltmek isteği olmuştur. Anadili İngilizce olan öğretmenlerin düzeltme yapmasını tercih eden öğrenci oranı %68,3 olmuştur. Dil düzeyi düşük öğrenciler için en az tercih edilen, hata düzeltmeyi sınıf arkadaşının yapması olmuştur, çünkü öğrencilerin %50’si bu seçeneği reddetmiş, %26,2’si ise bu konuda yansız olmayı tercih etmiştir. Öğrencilerin sadece %23,8’i sınıf arkadaşlarının düzeltme yapmasını tercih etmiştir.

Bu çalışma, sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesi konusundaki tercihlerde incelenen iki grup arasında farklılıkların olup olmadığını ortaya koymayı ve varsa bu farklılıkların incelenmesini hedeflemiştir. Tablo 7'de sunulan sonuçlar, dil düzeyi yüksek ve düşük olan öğrenciler arasında hangi tercihlerde anlamlı bir farklılık gözlemlendiğini göstermektedir.

Tablo 7. Dil Düzeyi Yüksek ile Düşük Olan Öğrenciler Arasında Sözlü İletişim Hatalarının Düzeltilmesi ile İlgili Tercih Farklılıkları

Soru	Yüksek Düzey (n= 48)			Düşük Düzey (n= 42)			P
	Ortalama	Ortanca	SEM	Ortalama	Ortanca	SEM	
1	3.04	3.00	.129	3.09	3.00	.135	>0.05
2	2.75	3.00	.117	3.28	3.00	.109	<0.01*
3	1.52	1.00	.199	1.57	1.00	.243	>0.05
4	3.27	4.00	.146	3.23	3.50	.162	>0.05
5	2.42	3.00	.195	2.00	2.00	.192	>0.05
6	1.55	1.50	.198	.803	1.00	.149	<0.01*
7	3.70	4.00	.078	3.71	4.00	.085	>0.05
8	1.89	2.00	.119	2.35	3.00	.135	<0.01*
9	3.10	3.00	.112	3.23	3.00	.139	>0.05
10	1.41	1.00	.125	1.92	2.00	.171	<0.05*
11	2.06	2.00	.144	2.45	2.50	.180	>0.05
12	2.97	3.00	.128	2.26	3.00	.163	<0.01*
13	3.33	3.00	.095	3.04	3.00	.148	>0.05
14	2.70	3.00	.133	2.19	2.00	.167	<0.05*
15	1.95	2.00	.154	3.59	4.00	.090	<0.01*
16	2.81	3.00	.144	2.70	3.00	.131	>0.05
17	2.75	3.00	.150	2.76	3.00	.155	>0.05
18	.916	1.00	.125	.142	0.00	.054	<0.01*
19	2.35	2.50	.164	2.54	3.00	.187	>0.05
20	2.22	3.00	.169	2.50	3.00	.141	>0.05
21	2.68	3.00	.164	3.26	3.50	.140	<0.01*
22	3.44	3.00	.084	3.00	3.00	.171	>0.05
23	1.93	2.00	.156	1.64	1.50	.179	>0.05
24	3.21	3.00	.128	2.97	3.00	.161	>0.05

*p<0.05

Tablo 7, yüksek ve düşük dil düzeylerindeki öğrenciler arasında tercihleri bakımından anlamlı farklar olup olmadığını göstermektedir. Her iki gruptaki öğrencilerin çoğunluğu sözlü hatalarının düzeltilmesini istediklerinden dolayı, ankette yer alan birinci soru dil düzeyi yüksek ve düşük öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Anketteki 2. soruda iki grup öğrencilerin tercihleri arasında anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir (p<0.01). Grupların ortalama puanları düzeyi düşük öğrencilerin daha sıklıkla düzeltme tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.

Ankette yer alan 3 ile 6 arası sorular, düzeltmenin zamanlaması ile ilgili tercihleri belirlemeye yöneliktir. Sadece soru 6'da anlamlı farklılık gözlenmektedir. Başka bir deyişle, dil düzeyi düşük öğrenciler düzeltmenin hemen yapılmasını tercih ederken düzeyi yüksek olan öğrenciler daha geç yapılan düzeltme ile daha rahat oldukları görülmüştür. Zamanlama konusundaki tercihlerinde iki grup arasında başka anlamlı farklılıklar yoktur.

Anketteki 7 ile 11 arası sorular öğrencilerin düzeltilmesini tercih ettikleri hata türleri konusunda bilgi elde etmeyi amaçlamıştır. Her iki grup öğrenci de sözlü iletişimde ciddi ve sıklıkla yapılan hataların düzeltilmesini tercih etmişlerdir. Bununla birlikte, ankette yer alan 8. ve 10. sorulardaki hata türlerinin düzeltilme tercihleri bakımından yüksek ve düşük düzeydeki öğrenci grupları arasında anlamlı fark olduğu ortaya konmuştur. Başka bir deyişle, dil düzeyi düşük

öğrenciler daha az ciddi hataların da her zaman ya da genellikle düzeltilmesini isterken, düzeyi yüksek olan öğrenciler bu tür hataların nadiren ya da hiç düzeltilmemesini tercih etmişlerdir. Başka bir anlamlı farklılık, nadiren yapılan hatalar ile ilgilidir. Düşük düzeydeki öğrenciler nadiren de yapılırsa bu tür hataların her zaman ya da genellikle düzeltilmesini, yüksek dil düzeyindeki öğrencilerden daha çok tercih etmişlerdir.

Tablo 7’de rapor edildiği üzere, 12 ile 20 arasında olan sorular, hataların düzeltilmesi için kullanılabilir farklı yöntemler ile ilgili tercihleri belirlemeyi hedeflemiştir. Özellikle 12, 14, 15 ve 18. sorularda iki grup öğrenci arasında anlamlı farklılıkların olduğu gözlenmektedir. Bunun anlamı, öğrencilerin açıklığa kavuşturma, dolaylı olarak düzeltme, doğrudan düzeltme ve hiç düzeltme yapmama gibi hata düzeltme yöntemlerinde çok farklı tercihlerde bulunmalarıdır. Dil düzeyi yüksek öğrencilerin büyük çoğunluğu açıklığa kavuşturma yönteminin en etkili sözlü hata düzeltme yöntemi olduğuna inanmaktadırlar. Buna karşın, dil düzeyi düşük öğrencilerin yarısı, bu yöntemi etkili bulmalarına rağmen diğer yarısı ya tarafsız ya da etkisiz olduğunu düşünmektedir. Hatalar için dolaylı düzeltme bir yöntem olarak dil düzeyi yüksek olan öğrenciler tarafından daha çok tercih edilirken, dil düzeyi daha az gelişmiş olan öğrenciler bu yöntemi daha az etkili bulmuşlardır. Düşük düzeydeki öğrencilerin çoğu bu yöntemi tercih etmemişlerdir çünkü onlar ya tarafsız görüş ifade etmişler ya da yöntemin etkisiz olduğuna inanmışlardır. Düzeltme yöntemleri konusunda gruplar arasındaki başka bir anlamlı farklılık, sözlü iletişimde yapılan hataların açık olarak düzeltilmesi ile ilgilidir. Dil düzeyi düşük olan öğrencilerin büyük çoğunluğu doğrudan düzeltmeyi etkili bir yöntem olarak tercih ederken, yüksek dil düzeyindeki öğrenciler bu yöntem hakkında ya tarafsız kalmışlar veya etkisiz bulmuşlardır. İki grup öğrenciler arasında başka bir anlamlı farklılığın, düzeltme yapılmaması ile ilgili olduğu bulunmuştur. Dil düzeyi düşük tüm öğrenciler bu yöntemi kesinlikle tercih etmezken dil düzeyi yüksek olan öğrencilerin büyük bir bölümü etkisiz olduğunu düşünmüş fakat aynı zamanda bu yöntemi tercih eden ya da tarafsız görüş belirten öğrencilerin olduğu da gözlemlenmiştir.

Anketteki 21’den 24’e kadar olan sorular, öğrencilerin sözlü iletişim hatalarını kim düzeltmeli konusundaki tercihlerini inceledi. Tablo 7, 21. soruda yani anadili Türkçe olan öğretmen öğretmenleri tarafından düzeltilme tercihinde anlamlı bir farklılık gözlemledik. Dil düzeyi yüksek öğrencilerin yarısında fazlası, bu seçenekle hemfikirken, dil düzeyi düşük öğrencilerin daha büyük bir çoğunluğu hatalarının Türkçe konuşan öğretmenler tarafından düzeltilmesini daha fazla tercih ettiler. Diğer sorulardaki seçeneklerde anlamlı bir farklılık görülmedi.

Tartışma

Truscott (1999) sebep olabileceği duyuşsal ve bilişsel problemlerden dolayı, sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesinin bırakılması gerektiğini önemle vurgulamıştır. Truscott’a göre düzeltme utanca, öfkeye, aşağılanmaya ve şaşkınlığa sebep olabilir. Ancak bu çalışmada elde edilen veriler, yabancı dil öğrencilerinin sözlü iletişim hatalarında düzeltmeye yönelik dönütleri güçlü bir şekilde tercih ettiklerini açığa çıkarmıştır. Bu sonuç, Lyster, Lightbown ve Spada ‘nın (1999) verdiği yanıtları destekler niteliktedir. Öğrencilerin düzeltmeye yönelik dönüt alma konusundaki istekliliği ile alakalı 1. soru, öğrenciler arasında anlamlı bir fark ortaya çıkarmamıştır ve bu maddenin ortalaması (3.04 ve 3.09) her iki seviyedeki öğrencilerin de sözlü iletişim hatalarının düzeltilmesine açık olduğunu ortaya çıkarmıştır. İngilizce öğrenen Türk öğrencileri ile ilgili elde edilen bu sonuçlar, diğer öğrenciler üzerinde yapılan çalışmalardan alınan sonuçlarla tutarlılık göstermektedir (Bang, 1999; Brandl, 1995; Chenoweth, Day ve Luppescu, 1983; DeKeyser, 1993; Katayama, 2007; Oladejo, 1993; Schultz, 2001; Wipf, 1993). Bu sonuçlar göstermektedir ki yabancı dil öğrencileri, anadilleri ya da yabancı dil yeterlilik düzeyleri fark etmeksizin sözlü ve yazılı iletişim hatalarının düzeltilmesini tercih etmektedirler. Öğrencilerin hatalarının düzeltilmesine yönelik olumlu tutumları, form ve iletişim arasında kurmamız gereken denge konusundaki tartışmaları ve yabancı dil sınıflarında form odaklı öğretimle iletişimsel öğretimin bütünleştirilmesi çabalarını güçlendirmektedir (Han, 2001; Lyster & Ranta, 1997; Nassaji, 2000).

Diğer taraftan, iki öğrenci grubu arasında, düzeltmeye yönelik dönütün sıklığı konusunda önemli bir farklılık ortaya çıkmıştır (2. soru). Anlamlı farklılığa (<0.01) ve ortalamalara göre dil düzeyi yüksek öğrenciler dil düzeyi düşük öğrenciler kadar sık düzeltilmeyi tercih etmemektedir. Bu, dil düzeyi düşük öğrencilerin sözlü iletişim hatalarının daha sık düzeltilmesini tercih ettiğini göstermektedir.

Düzeltilmeyi zamanı bakımından inceleyen 6. soruda anlamlı bir farklılık vardır. Dil düzeyi düşük öğrenciler o günün dersinden sonra düzeltmeye yönelik dönüt almayı tercih etmemektedirler. Bu bulgu, dil düzeyi düşük öğrencilerin, hatalarının hemen ardından yapılan düzeltmelerin daha etkili olduğuna inandıkları anlamına gelebilir. Aynı şekilde, anında yapılan düzeltmenin etkililiği hakkında güçlü olumlu inanç, 'öğrenciler sınıfta düzeltilmek isterler'(s. 254) diyen Schultz'un (2001) çalışmasında da gözlemlenmiştir. Düzeltilecek hata türlerini inceleyen 8. (<0.01) ve 10. (<0.05) sorularda anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Dil düzeyi düşük öğrenciler sıklığı az ve nispeten önemsiz hatalarının da düzeltilmesi gerektiğine inanmaktadırlar.

Sözlü iletişim hatalarını düzeltmeye yönelik dönüt sağlama yöntemleriyle alakalı anlamlı farklılıklar, dil düzeyi düşük öğrenciler için doğrudan dönütün daha etkili olarak algılandığını göstermektedir. Diğer taraftan, dil düzeyi yüksek öğrenciler dolaylı düzeltmeleri hatta bazen düzeltme yapılmamasını tercih etmektedirler. Dil düzeyi düşük öğrencilerin doğrudan düzeltmenin etkililiğine olan inançları, dil düzeyi düşük öğrencilerin doğrudan düzeltmelerden dolayı düzeltmelere göre çok daha fazla faydalanmakta olduğunu söyleyen Ammar ve Spada'nın (2006) sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ammar ve Spada, hem doğrudan hem de dolaylı yollarla verilen dönütlerin dil düzeyi yüksek öğrencilerin ara dilleri üzerinde olumlu etkisi olduğunu ancak dil düzeyi düşük öğrenciler için doğrudan düzeltmenin daha etkili olduğunu göstermişlerdir. Ammar ve Spada sonuç olarak 'Düzeltilmeye yönelik dönüt verme tekniklerinin etkililiği, öğrencilerin dil düzeyleriyle bağlantılı olarak değerlendirilmelidir' demiştir (s.566). Bu çalışmadaki farklı dil düzeylerinden öğrenciler farklı dönüt verme tekniklerini tercih etmişlerdir.

Düzeltilmeye yönelik dönütün kaynağı bakımından incelendiğinde, dil düzeyi düşük öğrenciler, kendi ana dilinde konuşan öğretmenleri dil düzeyi yüksek öğrencilere göre çok daha fazla tercih etmişlerdir. Sonuçlara göre dil düzeyi yüksek öğrenciler sözlü iletişim hatalarının ana dili İngilizce olan öğretmenler tarafından düzeltilmesini tercih etmektedirler. Bu sonuç, dil düzeyi yüksek öğrencilerin ana dili İngilizce olmayan öğretmenlerin etkili geri dönüt vermediğine olan inançlarını gösterebilir. Diğer taraftan, dil düzeyi düşük öğrenciler kendilerini ana dili Türkçe olan öğretmenlerine daha yakın hissediyor ve bunun onlar için daha güvenli olduğunu düşünüyor olabilirler. Sözlü iletişim hatalarını kendi kendine düzeltme, iki grup tarafından da sınıf arkadaşlarının düzeltmesinden daha fazla tercih edilmiştir. Öğrenciler hatalarını kendi kendilerine düzeltmenin etkili olabileceğine inanmaktadır. Sınıf arkadaşı düzeltmesi tüm öğrenciler arasında en az tercih edilen yöntemdir. Bu bulgu, incelediği öğrencilerden büyük bir çoğunluğunun öğretmen düzeltmesini, arkadaş düzeltmesine tercih ettiği çalışmasıyla Schulz'un (2001) sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu çalışma ile lise öğrencilerinin ve öğretmenlerinin hata düzeltimi hakkındaki inançlarını inceleyen Fukuda'nın (2003) çalışmasının sonuçları arasında benzerlikler bulunmaktadır. Bu çalışmadaki öğrenciler gibi Fukuda'nın çalışmasındaki pek çok öğrenci, özellikle dil düzeyi ve motivasyonu yüksek öğrenciler, hatalarının düzeltilmesini tercih etmektedirler. Her iki çalışmadaki öğrencilerin çoğunluğu anında düzeltim istemektedirler. Sözlü iletişim hatalarının dersin sonunda düzeltilmesi, öğrenciler arasında en az tercih edilen zamanlamadır. Dil düzeyi yüksek öğrenciler hata düzeltimi için tekrarlama ya da çıkarım yapma gibi daha dolaylı yolları tercih etmektedirler ve öğretmenlerinden, özellikle ana dili İngilizce olan öğretmenlerinden, öğrencilerinin sözlü iletişim hatalarını düzeltmelerini beklemektedirler.

Sonuç

Birdsong ve Kassen (1988:1); “Eğer öğrenciler ve öğretmenler prensipte, verilen hata modelinin ciddiyeti konusunda anlaşsalar, iyileştirme daha kooperatif bir girişim olurdu.” demiştir. Schulz (2001:256); “Eğer öğrencilerin gramerin rolü ve düzeltmeye yönelik dönüt hakkında özel inançları olsaydı ve beklentileri karşılanmasaydı, dil öğrenimi engellenebilirdi... eğer öğretmenin davranışları öğrencilerin beklentileriyle uyumsuzsa, öğrenci motivasyonu ve öğretmenin güvenilirliği düşebilir.” diye belirtmiştir. Aynı nokta, dil öğreniminde öğrenci inançlarının ve yaklaşımlarının önemini ortaya çıkartan çalışmalarda da (Horwitz,1988; Kern, 1995) ortaya çıkartılmıştır. Bu sebeple, bu çalışmadan elde ettiğimiz farklı dil düzeylerinden öğrencilerin sözlü iletişim hatalarının düzeltimi konusundaki tercihleri hakkında yaptığımız çıkarımlar, öğretmenlere daha etkili öğretim geliştirmeleri ve uygulamaları konusunda yardımcı olabilir. Yalnızca bu çalışmadan elde edilen sonuçları genellemek tavsiye edilmese de, bu çalışma öğretmenlerin sözlü iletişim hatalarını ne zaman ve nasıl düzeltereği konusunda ipuçları vermektedir.

Yabancı dil öğretmenleri iletişimin akıcılığını bozmaktan çekinebilirler ve sözlü iletişim hatalarını düzeltmekten kaçınabilirler. Benzer sebeplerden dolayı bazı öğretmenler, hatayı düzelterek doğru şekliyle cümleyi tekrar etmeyi (recast), konuşmanın akıcılığını bozmadığı için iyi bir seçenek olarak değerlendirebilirler. Ancak, çalışmanın sonuçlarına göre öğrenciler konuşma esnasında düzeltilmek istemektedir ve bu düzeltimin gerekli olduğuna inanmaktadırlar. Bu bulgu, dil öğretimi sınıflarında form odaklı öğretimle iletişimsel öğretimin bütünleştirilmesi (Han,2001; Long & Robinson, 1998; Nassaji, 2000; Russell& Spada, 2006) tartışmalarına destek olarak düşünülebilir. Bu bulgu, dil sınıflarında form ve anlam arasında denge kurulması gerektiğini gösterir. Aynı zamanda da ilgi ve dönüt verilmeyen sözlü iletişim hatalarının kalıcı hale gelmesini engellemede hata düzeltmenin önemini daha güçlü bir şekilde vurgulamaktadır.

Kaynakça

- Ammar, A. & Spada, N. (2006). One size fits all? Recasts, prompts, and L2 learning. *Studies in Second Language Acquisition*, 28, 543-574.
- Bang, Y. (1999). Reactions of EFL students to oral error correction. *Journal of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*, 3, 39-51.
- Birdsong, D. & Kassen, M. A. (1988). Teachers' and students' evaluations of foreign language errors: A meeting of minds? *Modern Language Journal*, 72, 1-12.
- Brandl, K. K. (1995). Strong and weak students' preferences for error feedback options and responses. *Modern Language Journal*, 79, 194-211.
- Cheng, Y., Horwitz, E. K., & Schallert, D. L. (1999). Language anxiety: Differentiating writing and speaking components. *Language Learning*, 49, 417-446.
- Chandler, J. (2003). The efficacy of various kinds of error feedback for improvement in the accuracy and fluency of L2 student writing. *Journal of L2 Writing*, 12, 267-296.
- Chenoweth, N. A., Day, R. R., Chun, A. E., & Luppescu, S. (1983). Attitudes and preferences of ESL students to error correction. *Studies in Second Language Acquisition*, 6, 79-87.
- Daloglu, A. & Isik Tas, E. (2007). İngilizce öğrenenlerin ihtiyaç ve eksikliklerinin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 32 (145): 64-78.
- DeKeyser, R. M. (1993). The effect of error correction on L2 grammar knowledge and oral proficiency. *Modern Language Journal*, 77, 501- 514.
- DeKeyser, R. M. (2003). Implicit and explicit learning. In C. Doughty & M. Long (Eds.), *Handbook of Second Language Acquisition* (pp. 313-348). Oxford: Blackwell.
- Ellis, N. C. (2005). At the interface: Dynamic interactions of explicit and implicit language knowledge. *SSLA*, 27, 305-352.
- Ellis, R. (2004). The definition and measurement of L2 explicit knowledge. *Language Learning*, 54, 227-275.
- Ellis, R., Loewen, S., & Erlam, R. (2006). Implicit and explicit corrective feedback and the acquisition of L2 grammar. *Studies in Second Language Acquisition*, 25, 243-272.
- Enginarlar, H. (1993). Student response to teacher feedback EFL writing. *System*, 21, 193-204.
- Fukuda, Y. (2003). *Error treatment in oral communication classes in Japanese high schools*. Unpublished Master's Thesis. San Francisco State University, San Francisco.
- Han, Z. H. (2001). Integrating corrective feedback into communicative language teaching. *Academic Exchange Quarterly*, 5, n. 3.
- Horwitz, E. K. (1988). The beliefs about language learning of beginning university foreign language students. *Modern Language Journal*, 72, 283-294.
- Hulstijn, J. H. (2005). Theoretical and empirical issues in the study of implicit and explicit second-language learning. *SSLA*, 27, 129-140.
- Katayama, A. (2007). Japanese EFL students' preferences toward correction of classroom oral errors. *Asian EFL Journal*, 9, 289-305.
- Kern, R. G. (1995). Students' and teachers' beliefs about language learning. *Foreign Language Annals*, 28, 71-92.
- Long, M. H., & Robinson, P. (1998). Focus on form: Theory, research and practice. In C. Doughty & J. Williams (Eds.), *Focus on form in classroom second language acquisition* (s. 15-41). New York: Cambridge University Press.
- Lyster, R. Lightbown, P. M., & Spada, N. (1999). A response to Truscott's "What's wrong with oral grammar correction?" *Canadian Modern Language Review*, 55, 457-467.

- Lyster, R. & Ranta, L. (1997). Corrective feedback and learner uptake: Negotiation of form in communicative classrooms. *Studies in Second Language Acquisition*, 19, 37-66.
- MacIntyre, P. D. (2007). Willingness to communicate in the second language: Understanding the decision to speak as a volitional process. *Modern Language Journal*, 91, 564-576.
- Mantle-Bromley, C. (1995). Positive attitudes and realistic beliefs: Links to proficiency. *Modern Language Journal*, 79, 372-386.
- Nassaji, H. (2000). Towards integrating form-focused instruction and communicative interaction in the second language classroom: Some pedagogical possibilities. *Modern Language Journal*, 84, 241-250.
- Oledejo, J. A. (1993). Error correction in ESL: Learners' preference. *TESL Canada Journal*, 10: 71-89.
- Phillips, E. M. (1992). The effects of language anxiety on students' oral test performance and attitudes. *Modern Language Journal*, 76, 14-26.
- Russell, J., & Spada, N. (2006). The effectiveness of corrective feedback for the acquisition of L2 grammar: A meta-analysis of the research. In J. Norris & L. Ortega (Eds.), *Synthesizing research on language learning and teaching* (s. 133-164). Amsterdam: John Benjamins.
- Salazar Campillo, P. (2003). An analysis of implicit and explicit feedback on grammatical accuracy. *Miscelanea: A Journal of English and American Studies*, 27, 209-228.
- Schulz, R. (1996). Focus on form in the foreign language classroom: Students' and teachers' views on error correction and the role of grammar. *Foreign Language Annals*, 29, 343- 364.
- Schulz, R. (2001). Cultural differences in student and teacher perceptions concerning the role of grammar instruction and corrective feedback: USA-Colombia. *Modern Language Journal*, 85, 244-258.
- Truscott, J. (1999). What's wrong with oral grammar correction? *The Canadian Modern Language Review*, 55, 437-456.
- Wipf, J. (1993). *Error correction in the foreign language classroom: A student perspective*. Paper presented at the Pacific Northwest Council on Foreign Language Conference, Eugene, OR.
- Woodrow, L. (2006). Anxiety and speaking English as a second language. *RELC Journal*, 37: 308-328.